

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03.

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

«ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

з підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Освітньо-професійна програма	Право

Полтава 2022 рік

Розробник/укладач програми:

Богдан Стрілець – к.ю.н., доцент кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Андрій Гаркуша – к.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільного, господарського і фінансового права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Олександр Кальян – к.ю.н., професор кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету

Програма навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства, протокол засідання кафедри від 29 серпня 2022 р. № 1.

Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

_____ Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

_____ Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

Право Європейського Союзу – це система правових норм, які регулюють процеси європейської інтеграції та діяльність Європейського Союзу (далі – ЄС), а також наука і навчальна дисципліна. Вивчення права Європейського Союзу є важливим напрямом сучасної юридичної освіти. Навчальна дисципліна покликана поглибити знання студентів про найважливіші категорії та положення права, особливості генезису та інституційної системи Європейського Союзу.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність знань та уявлень про право ЄС як окрему правову систему, історію її формування та розвитку, основні галузі, інституційну систему ЄС, співпрацю ЄС з третіми країнами.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» є опанування студентами знань з права ЄС, специфіки дії права ЄС, співвідношення права ЄС та внутрішньодержавного права, правових особливостей європейської інтеграції України до ЄС.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Історія європейського інтеграційного процесу. Правова система Європейського Союзу. Джерела та принципи права Європейського Союзу. Вплив права Європейського Союзу на правові системи держав-членів Європейського Союзу. Правовий статус людини та громадянина в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу. Вільне пересування осіб в Європейському Союзі. Шенгенське право. Інститути (інституції) Європейського Союзу. Правоохоронна діяльність та правоохоронні структури Європейського Союзу. Судова влада Європейського Союзу. Інтеграція України в Європейський Союз: правові основи. Законодавчий процес в Європейському Союзі.

Правові основи зовнішньополітичних відносин Європейського Союзу. Вільний рух товарів в Європейському Союзі. Свобода руху капіталу. Торговельне право Європейського Союзу. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу. Аграрне право Європейського Союзу. Митне право Європейського Союзу. Податкове право Європейського Союзу. Конкурентне право Європейського Союзу. Корпоративне право Європейського Союзу. Право споживачів Європейського Союзу.

Annotation of the academic discipline

The law of the European Union is a system of legal rules that regulate the processes of European integration and the activities of the European Union (hereinafter – the EU), also this is a scientific and educational discipline. The study of the law of the European Union is an important area of modern legal education. The educational discipline is designed to deepen students' knowledge of the most important categories and provisions of law, features of the genesis and institutional system of the European Union.

The subject of the academic discipline is a set of knowledge and ideas about EU law as a separate legal system, the history of its formation and development, the main legal branches, the institutional system of the EU, cooperation of the EU with other countries.

The purpose of studying the academic discipline "Law of the European Union" is for students to get knowledge about EU law, the specifics of the EU law functioning, the relationship between EU law and domestic law, and legal features of the European integration of Ukraine into the EU.

The content of the academic discipline is revealed in the following topics: History of the European integration process. The legal system of the European Union. Sources and principles of European Union law. The influence of the law of the European Union on the legal systems of the Member States of the European Union. Legal status of a person and a citizen in the European Union. Citizenship of the European Union. Free movement of persons in the European Union. Schengen law. Institutions of the European Union. Law enforcement activities and law enforcement structures of the European Union. Judicial power of the European Union. Integration of Ukraine into the European Union: legal framework. Legislative process in the European Union.

Legal framework of foreign policy relations of the European Union. Free movement of goods in the European Union. Freedom of movement of capital. Trade law of the European Union. Intellectual property law of the European Union. Agricultural law of the European Union. Customs law of the European Union. Tax law of the European Union. European Union competition law. Corporate law of the European Union. Consumer protection law of the European Union.

Resumen de la disciplina académica

El derecho de la Unión Europea es un sistema de normas jurídicas que regulan los procesos de integración europea y las actividades de la Unión Europea (en adelante, la UE), así como la ciencia y la disciplina educativa. El estudio del derecho de la Unión Europea es un área importante de la educación jurídica moderna. La disciplina educativa está dirigida a profundizar el conocimiento de los estudiantes de las categorías y disposiciones más importantes de la ley, las peculiaridades de la génesis y el sistema institucional de la Unión Europea.

El tema de la disciplina académica es un conjunto de conocimientos e ideas sobre la ley de la UE como un sistema legal separado, la historia de su formación y desarrollo, los campos principales, el sistema institucional de la UE, la cooperación de la UE con otros países.

El propósito de estudiar la disciplina académica "Derecho de la Unión Europea" es que los estudiantes adquieran conocimientos sobre el derecho de la UE, los detalles del funcionamiento del derecho de la UE, la relación entre el derecho de la UE y el derecho interno, y las características legales de la integración europea de Ucrania en la UE.

El contenido de la disciplina académica se revela en los siguientes temas: Historia del proceso de integración europea. El ordenamiento jurídico de la Unión Europea. Fuentes y principios del derecho de la Unión Europea. La influencia del derecho de la Unión Europea en los ordenamientos jurídicos de los estados miembros de la Unión Europea. Estatus legal de una persona y de un ciudadano en la Unión Europea. Ciudadanía de la Unión Europea. Libre circulación de personas en la Unión Europea. Ley Schengen. Instituciones de la Unión Europea. Actividades y estructuras policiales de la Unión Europea. Poder judicial de la Unión Europea. La integración de Ucrania en la Unión Europea: marco legal. Proceso legislativo en la Unión Europea. Fundamentos jurídicos de las relaciones de política exterior de la Unión Europea. Libre circulación de mercancías en la Unión Europea. Libertad de circulación de capitales. El derecho mercantil de la Unión Europea. El derecho de la propiedad intelectual de la Unión Europea. El derecho agrario de la Unión Europea. El derecho aduanero de la Unión Europea. El derecho fiscal de la Unión Europea. El derecho de la competencia de la Unión Europea. El derecho societario de la Unión Europea. El derecho del consumo de la Unión Europea.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» укладена відповідно до освітньо-професійної програми Право, розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність знань та уявлень про право ЄС як окрему правову систему, історію її формування та розвитку, основні галузі, інституційну систему ЄС, співпрацю ЄС з іншими країнами.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» є опанування студентами знань з права ЄС, специфіки дії права ЄС, співвідношення права ЄС та внутрішньодержавного права, правових особливостей європейської інтеграції України до ЄС.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК7);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 8);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 11);
- цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК 14);

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему (СК 2);
- здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України (СК6);
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (СК16);
- знання, розуміння та цінування плюралістичності світоглядних і теоретико-методологічних засад досягнення стійких позитивних змін національного та міжнародного правопорядку (ДСК 17).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (РН 3);
- знати та розуміти основи права Європейського Союзу (РН 4);
- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (РН 5);

- оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему (РН 6);
- доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло (РН 12);
- належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності (РН 14);
- застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (РН 18);
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН 19);
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (РН 22);
- виявляти знання, розуміння та цінування спорідненості більшості правових систем сучасності, а також доктрин, принципів, інститутів і процедур, застосування яких є важливим для захисту людської гідності і свободи, пріоритетів національного суверенітету та незворотності європейського курсу України (ДРН 23).

Навчальна дисципліна є **обов'язковою**.

Форма підсумкового контролю знань: екзамен.

Програмний зміст навчальної дисципліни

Модуль I

Поняття та основні категорії права Європейського Союзу. Генезис, природа та інституційна система Європейського Союзу

Тема 1. Історія європейського інтеграційного процесу.

Загальна характеристика понять «пан'європеїзм», «європоцентризм», «європейська ідентичність». Європейська інтеграція: поняття, історичний розвиток та концепції. Передумови виникнення Європейських Співтовариств. Ідеї Ж. Монне.

План Шумана 1950 р. (Schuman Declaration). Історичні передумови та основні етапи становлення права Європейського Союзу. Паризький договір 1951 р. (the Treaty of Paris) Римські договори 1957 р. (Treaties of Rome). Система договорів про приєднання. Єдиний Європейський Акт 1986 р. (the Single European Act). Маастрихтський договір 1992 р. (the Maastricht Treaty) Договір про створення Європейського економічного простору 1992 р. (the Agreement on the European Economic Area). Амстердамський договір 1997 р. (the Amsterdam Treaty) Ніщський договір 2000 р. (the Treaty of Nice). Європейський конвент 2001 р. (the European Convention) Конституція Європейського Союзу 2004 р. (the European Constitution), причини її неприйняття. Лісабонський договір 2007 р. (the Treaty of Lisbon). Угода щодо створення Європейського стабілізаційного механізму (European Stability Mechanism) 2010 р.

Тема 2. Правова система Європейського Союзу. Джерела та принципи права Європейського Союзу. Вплив права Європейського Союзу на правові системи держав-членів Європейського Союзу.

Поняття та визначення права Європейського Союзу. Структура права Європейського Союзу. Співвідношення європейського права та права Європейського Союзу. Право Європейського Союзу в системі міжнародного права. Суб'єкти права Європейського Союзу. Зміст поняття *acquis communautaire*.

Загальні принципи права Європейського Союзу. Принцип *lex posterior derogat priori* у праві Європейського Союзу. Дія норм європейського права у часі та просторі. Компетенція Європейського Союзу та право Європейського Союзу. Співвідношення права Європейського Союзу з національним правом держав-членів. Розподіл повноважень між Співтовариством і державами-членами. Принципи субсидіарності та пропорційності. Пряма дія та пряме застосування права Європейського Союзу. Доктрина верховенства права Європейського Союзу.

Поняття джерела права Європейського Союзу. Система джерел права Європейського Союзу. Загальна характеристика джерел права Європейського Союзу: основні, допоміжні. Установчі договори як основні джерела права

Європейського Союзу. Система актів Європейського Союзу: регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки. Первинне право Європейського Союзу. Вторинне право Європейського Союзу. Міжнародні договори як джерело права Європейського Союзу. Допоміжні джерела права Європейського Союзу.

Тема 3. Правовий статус людини та громадянина в Європейському Союзі. Громадянство Європейського Союзу. Вільне пересування осіб в Європейському Союзі. Шенгенське право.

Поняття правового статусу людини та громадянина в Європейському Союзі. Джерела правового регулювання правового статусу людини та громадянина в Європейському Союзі. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина в Європейському Союзі. Еволюція прав, свобод та обов'язків людини та громадянина в Європейському Союзі. Основні положення Хартії основних прав (Charter of Fundamental Rights) від 7 грудня 2000 р. Гарантії прав, свобод та обов'язків людини та громадянина в Європейському Союзі. Компетенція Ради Європейського Союзу та Європейського Союзу в сфері захисту прав людини. Європейський омбудсмен: поняття та особливості діяльності. Поняття «громадянство Європейського Союзу». Основні групи прав громадян Європейського Союзу.

Засади вільного пересування осіб в Європейському Союзі. Вільне пересування працівників. Блакитна карта Європейського Союзу. Свобода пересування та проживання в Європейському Союзі громадян третіх країн.

Законодавство Європейського Союзу про візи та візовий режим. Візовий кодекс Європейського Союзу від 13 липня 2009 р. (the Community Code on Visas, зі змінами та доповненнями). Система та класифікація віз. Консульське співробітництво у візовій сфері. Загальна характеристика міграційно-правової політики в Європейському Союзі. Міграційне законодавство Європейського Союзу.

Шенгенська угода від 14 червня 1985 р. (the Schengen Agreement). Конвенція від 19 червня 1990 р. про застосування Шенгенської угоди від 14 червня 1985 р. (Convention implementing the Schengen Agreement). Шенгенська інформаційна система. Шенгенська зона (the Schengen Area). Поняття Шенгенської візи. Основні положення Шенгенського кодексу про кордони від 15 березня 2006 р. (Schengen Borders Code).

Правове регулювання безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом. Поняття механізму призупинення безвізового режиму. Комітет постійних представників у Європейському Союзі (Coreper): історія створення, структура та компетенція. Роль Комітету постійних представників у Європейському Союзі (Coreper), Ради Європейського Союзу (the Council of the European Union) та Європейського Парламенту (the European Parliament) в наданні Україні безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом. Правила перетину кордону з Європейським

Союзом на період карантину у зв'язку з COVID-2019 та іншими захворюваннями.

Директива ЄС 2001/55/ЄС від 20.07.2001 р. про тимчасовий захист. Продовження перебування громадян України та членів їх сімей, які є переміщеними внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, в Європейському Союзі у зв'язку з отриманням тимчасового захисту.

Тема 4. Інститути (інституції) Європейського Союзу.

Поняття та розвиток інституційної системи Європейського Союзу. Співвідношення понять «інститут (інституція) Європейського Союзу» та «орган Європейського Союзу». Основні та допоміжні інститути Європейського Союзу.

Правовий статус Європейської Ради (the European Council) в системі органів Європейського Союзу, її відносини з Радою Європейського Союзу. Склад, порядок формування та скликання Європейської Ради. Рішення Європейської Ради.

Місце Європейського Парламенту (the European Parliament) в системі органів Європейського Союзу. Порядок формування Європейського Парламенту. Функції та повноваження Європейського Парламенту. Структура й організація роботи Європейського Парламенту.

Склад та порядок формування Ради Європейського Союзу (the Council of the European Union). Повноваження Ради Європейського Союзу. Порядок та способи ухвалення рішень Радою Європейського Союзу.

Правовий статус Європейської Комісії (the European Commission). Порядок формування та склад Європейської комісії. Організаційна структура Європейської Комісії. Відповідальність Європейської комісії. Повноваження Європейської комісії. Порядок роботи та прийняття рішень Європейської комісії.

Європейський центральний банк (the European Central Bank): правовий статус, функції та керуючі органи. Європейський інвестиційний банк (the European Investment Bank): правовий статус, функції та керуючі органи.

Комітет регіонів (Committee of the Regions): правовий статус, функції та склад.

Європейський соціально-економічний комітет (European Economic and Social committee): правовий статус, функції та склад.

Тема 5. Правоохоронна діяльність та правоохоронні структури Європейського Союзу.

Засади правоохоронного співробітництва в Європейському Союзі. Місце України в європейській взаємодії у сфері боротьби зі злочинністю. Правове регулювання єдиної політики у сферах правоохорони та правозахисту в Європейському Союзі.

Спільна кримінальна політика Європейського Союзу: історія та сучасність. Кримінально-правова кваліфікація протиправних дій в законодавстві Європейського Союзу. Гармонізація кримінально-процесуального права. Співробітництво держав-членів Європейського Союзу щодо розслідування кримінальних злочинів. Європейський ордер на арешт. Правовий статус та компетенція Європейського поліцейського управління (Європолу) (European Police Office, Europol). Органи Європейського поліцейського управління (Європолу).

Правовий статус, повноваження та органи Євроюсту (Eurojust).

Правовий статус та повноваження Європейської прокуратури (European Public Prosecutor's Office).

Етапи формування європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Цивільні та військові засоби реалізації європейської політики безпеки та оборони. Принцип індивідуальної та колективної самооборони. Європейське оборонне агентство (the European Defence Agency).

Тема 6. Судова влада Європейського Союзу

Поняття та побудова судової системи Європейського Союзу. Основні принципи та правила судового провадження. Правовий статус Суду Європейського Союзу (the Court of Justice of the European Union). Порядок формування Суду Європейського Союзу. Основні повноваження Суду Європейського Союзу. Роль Суду Європейського Союзу у розвитку права Європейського Союзу. Прецедентне право Європейського Союзу.

Загальні засади діяльності Європейського Суду Справедливості (the Court of Justice). Правовий статус та завдання Загального суду (the General Court). Загальні засади діяльності Європейського суду аудиторів (Рахункова палата) (European Court of Auditors). Захист прав людини у судових органах Європейського Союзу. Співвідношення судових органів Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини (the European Court of Human Rights).

Тема 7. Інтеграція України в Європейський Союз: правові основи.

Нормативно-правове регулювання вступу до Європейського Союзу. Основні процедурні етапи вступу до Європейського Союзу. Копенгагенські критерії (Copenhagen criteria). Політика розширення (Policy of Enlargement). Розширення Європейського Союзу і договір про приєднання.

Багатосторонні ініціативи Європейської політики сусідства та «Східного партнерства». Політико-правові засади європейської інтеграції України. Правова база відносин України та Європейського Союзу. Інституціоналізація процесу адаптації українського законодавства до права Європейського Союзу. Євроінтеграційне законодавство України. Стан та перспективи адаптації законодавства України до *acquis communautaire*. Основні положення Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р.

Співвідношення понять «асоціація» та «партнерство». Основні положення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part) від 27 червня 2014 р.

Отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі та подальші євроінтеграційні процеси.

Тема 8. Законодавчий процес в Європейському Союзі

Поняття «законодавчий процес», «законодавчі процедури» в праві Європейського Союзу. Правове регулювання законодавчого процесу в Європейському Союзі.

Особливості звичайної законодавчої процедури відповідно до положень Лісабонського договору 2007 р. Спеціальна законодавча процедура. Процедура консультацій. Процедура сумісного прийняття рішень. Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод.

Право законодавчої ініціативи. Повноваження Європейського парламенту в законодавчому процесі Європейського Союзу.

Модуль II

Галузі права Європейського Союзу

Тема 9. Правові основи зовнішньополітичних відносин Європейського Союзу

Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу. Співробітництво із третіми країнами та гуманітарна допомога. Відносини Європейського Союзу з міжнародними організаціями. Делегації Європейського Союзу. Історія і етапи розвитку Спільної зовнішньої політики і політики безпеки. Поняття, цілі і завдання Спільної зовнішньої політики і політики безпеки. Джерела Спільної зовнішньої політики і політики безпеки.

Договірна практика Європейського Союзу: двосторонні, багатосторонні та змішані договори. Правоздатність Союзу щодо укладання міжнародних угод. Процедури укладання міжнародних угод. Види угод, що укладаються Європейським Союзом. Правова база укладання міжнародних угод. Угоди, що регулюють економічне та політичне співробітництво між Європейським Союзом та іншими країнами.

Співробітництво з третіми країнами і гуманітарна допомога. Система представництва Європейського Союзу в зовнішніх зносинах.

Тема 10. Вільний рух товарів в Європейському Союзі. Свобода руху капіталу

Поняття та елементи внутрішнього ринку як мети Європейського Союзу. Поняття товару у праві Європейського Союзу. Принцип взаємного визнання

(mutual recognition). Фіскальні та нефіскальні заходи. Свобода вільного руху товарів. Заборона дискримінаційного оподаткування.

Поняття капіталу та руху капіталу. Принцип свободи руху капіталу. Винятки (дозволені обмеження) з принципу свободи руху капіталу та їх застосування. Особливості регулювання надання фінансових послуг і діяльності кредитних установ. Принцип взаємного визнання (mutual recognition).

Тема 11. Торговельне право Європейського Союзу

Поняття та джерела торгового права Європейського Союзу. Правові особливості спільної торговельної політики Європейського Союзу (common commercial policy).

Правове регулювання експорту товарів. Тарифне регулювання імпорту. Інтегрований тариф. Поняття режиму генералізованих тарифних преференцій (Generalized System of Preferences). Нетарифне регулювання імпорту. Антидемпінгові заходи. Обмеження щодо надання субсидій. Поняття торговельного бар'єру та галузі виробництва Європейського Союзу. Заходи проти торговельних бар'єрів. Поняття демпінгу за торговим правом Європейського Союзу. Регулювання кількісних обмежень.

Тема 12. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу

Право інтелектуальної власності у системі права Європейського Союзу. Етапи розвитку права інтелектуальної власності Європейського Союзу. Гармонізація права інтелектуальної власності в Європейському Союзі. Основні положення Європейської патентної конвенції 1973 р. (Convention on the Grant of European Patents). Поняття та види патентів в Європейському Союзі.

Правова охорона промислової власності в Європейському Союзі. Правова охорона винаходів в Європейському Союзі. Промислові зразки. Загальна характеристика Директиви 98/71 про правову охорону промислових зразків від 13 жовтня 1998 р. та Регламенту 6/2002 про промисловий зразок Співтовариства 2002 р. Торгові марки. Основні положення Директиви 89/104 про торгові марки та Регламенту 207/2009 про торгову марку Співтовариства. Правове регулювання захисту авторського права та суміжних прав.

Тема 13. Аграрне право Європейського Союзу

Загальна характеристика аграрного права Європейського Союзу. Спільна аграрна політика Європейського Союзу.

Сільськогосподарські товаровиробники у Європейському Союзі. Поняття сільськогосподарської продукції. Правові інструменти аграрної політики. Ціноутворення у сфері сільського господарства: правове регулювання. Інтервенційні закупівлі сільськогосподарської продукції. Фінансова підтримка сільського господарства. Адміністративні обмеження обсягів сільськогосподарського виробництва. Правове регулювання вільного руху сільськогосподарських товарів у Європейському Союзі.

Тема 14. Митне право Європейського Союзу

Поняття та джерела митного права Європейського Союзу. Спільна сільськогосподарська політика (common agricultural policy).

Митний союз Європейського Союзу: мета створення та напрями діяльності. Єдиний митний тариф Європейського Союзу: поняття та структура. Поняття інтегрованої товарної номенклатури (the Integrated Tariff of the European Communities). Види мит Єдиного митного тарифу Європейського Союзу. Митна територія Європейського Союзу. Визначення країни походження товарів. Визначення митної вартості товарів. Поняття та види митних процедур.

Митні режими в Європейському Союзі: поняття та види.

Тема 15. Податкове право Європейського Союзу

Поняття податкового права та податкової політики Європейського Союзу. Джерела податкового права Європейського Союзу. Установчі договори. Загальні принципи права. Регламенти. Директиви. Рішення суду Європейського Союзу. Правова доктрина Європейського Союзу. Співвідношення наднаціонального та національного рівнів у податковому праві Європейського Союзу.

Поняття податкової системи. Види податків Європейського Союзу. Правове регулювання податків. Податок з доходів фізичних осіб. Уникнення подвійного оподаткування. Оподаткування компаній. Перспективи розвитку податкового права Європейського Союзу на сучасному етапі.

Тема 16. Конкурентне право Європейського Союзу

Загальна характеристика конкурентного права Європейського Союзу. Джерела конкурентного права Європейського Союзу.

Регулювання угод між суб'єктами підприємницької діяльності. Принцип de minimis. Політика лояльності (leniency policy). Антиконтурентна узгоджена практика. Зловживання домінуючим становищем на ринку. Зловживання проти структури ринку: поняття та види. Поняття концентрації підприємств. Контроль за концентрацією підприємств. Регулювання надання державної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності.

Тема 17. Корпоративне право Європейського Союзу

Поняття та джерела корпоративного права Європейського Союзу. Програма гармонізації корпоративного права. Уніфікація корпоративного права.

Створення і функціонування компаній. Свобода заснування у праві Європейського Союзу. Реорганізація компаній. Особливості злиття компаній за правом Європейського Союзу. Поділ товариств. Поглинання компаній (takeover binds). Юридичні особи наднаціонального характеру. Європейське об'єднання з економічних інтересів (European Economic Interest Grouping):

мета та особливості функціонування. Поняття Європейського товариства (European Company). Європейський кооператив як вид наднаціонального товариства Європейського Союзу.

Перспективи розвитку корпоративного права Європейського Союзу.

Тема 18. Право споживачів Європейського Союзу

Загальна характеристика політики захисту прав споживачів в Європейському Союзі. Джерела права споживачів Європейського Союзу. Поняття «споживач», «продукт», «товари». Інституційна база правового захисту споживачів.

Регулювання безпеки продуктів. Регулювання якості товарів. Регулювання якості послуг. Особливості функціонування РАПЕКСу (Rapid Exchange of Information System).

Особливості договорів, стороною у яких є споживач, за правом Європейського Союзу.

Нечесна комерційна практика у сфері захисту прав споживачів. Розв'язання спорів за участю споживачів.

Рекомендовані джерела інформації:

Нормативно-правові акти:

1. Treaty establishing the European Economic Community, signed at Rome, 25 March 1957. EUR-Lex. Official website. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT>

2. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *OJ C 326*. 26.10.2012. p. 47–390. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

3. Charter of Fundamental Rights of the European Union solemnly proclaimed at the Nice European Council on 7 December 2000. *OJ C 326*. 26.10.2012, p. 391–407. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:12012P/TXT>

4. Regulation (EU) 2017/850 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 amending Regulation (EC) No 539/2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement (Ukraine). *OJ L 133*. 22.5.2017. p. 1–3. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2017.133.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2017:133:TOC

5. Безвізовий діалог між Україною та ЄС. План дій з лібералізації візового режиму від 22 листопада 2010 р. Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_001

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2003 р. Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

8. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

9. Про затвердження Порядку перекладу актів *acquis communautaire* на українську мову: Наказ Міністерства юстиції України від 24 вересня 2009 р. № 1728/5 // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0921-09>

10. Про реалізацію євроінтеграційних прагнень України та укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Заява Верховної Ради України від 22.02.2013 № 30-VII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/30-vii>

11. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво від 4 грудня 2009 р. Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_954

12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 26 червня 2014 р. Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Основні рекомендовані джерела інформації:

13. Право Європейського Союзу: підручник. за ред. О. К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с.

14. Право Європейського Союзу: навч. посібник. за ред. В. М. Бесчастного. – Київ: Знання, 2011. – 366 с.

15. Європейське право. Право Європейського Союзу : підручник: у 3 кн. за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., зав. каф. порівнял. і європ. права Ін-ту міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка В. І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : Ін Юре, 2015 . Кн. 1: Інституційне право Європейського Союзу. Муравйов В. І. та ін. 2015. 307 с.

16. Європейське право. Право Європейського Союзу: підручник: у 3 кн. за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., зав. каф. порівнял. і європ. права Ін-ту міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка В. І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : Ін Юре, 2015. Кн. 2 : Матеріальне право Європейського союзу. Муравйов В. І. та ін. 2015. 451 с.

17. Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у 3 кн. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., зав. каф. порівнял. і європ. права Ін-ту міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка В. І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ: Ін Юре, 2015. Кн. 3 : Право зовнішніх зносин Європейського Союзу. В. І. Муравйов та ін. 2015. 405 с.

18. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2020. 212 с.

Додаткова:

19. Боберская К. Европейский уполномоченный по правам человека (европейский омбудсмен) как форма защиты свободы предпринимательской деятельности. *Revistă științifico-practică «Legea și viața»*. 2015. № 6/3. P. 11–14.

20. Венедіктов С. В., Спіцина Г. О. Трудове право в державах Європи : Підручник. Х. : Право, 2017. 184 с.

21. Грицаєнко Л. Л. Становлення Європейського Союзу в якості суб'єкта міжнародного права. *Європейське право*. 2012. № 1. С. 84-90.
22. Європейське право (право Європейського Союзу): навч. посібник для підготовки до іспитів. упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. Київ: Центр учб. л-ри, 2013. 158 с.
23. Муравйов В., Святун О. Захист прав людини в Європейському Союзі. *Право України*. 2011. № 6. С. 85–100.
24. Муравйов В. Реалізація норм права Європейського Союзу у внутрішніх правопорядках держав-членів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086, вип. 2. С. 58-64.
25. Мушак Н. Б. Концепція «безпечної третьої країни» у праві Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2018. № 134. С. 90–98.
26. Мушак Н. Б. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в європейських міжнародних організаціях: монографія. Київ: Ліра-К. 192 с.
27. Мушак Н. Б. Правові засади функціонування Шенгенського простору: монографія. Одеса: Фенікс, 2017. 442 с.
28. Право Європейського Союзу: Англо-українсько-російський глосарій: навч. посіб. І. І. Дахно. Київ : Центр навч. л-ри, 2007. 234 с.
29. Право та інституції Європейського Союзу: навч. посібник І. А. Грицяк. 2-ге вид., доповн. Київ: К.І.С., 2006. 300 с.
30. Саракуца М. О. Система джерел права Європейського Союзу. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 27–31.
31. Стахеєва Г. Вплив Лісабонського договору на право конкуренції Європейського Союзу *Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України*. 2010. № 1(36). С. 42–47.
32. Стрілець Б. В. Інвестиційна діяльність як фактор європейської економічної інтеграції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 6/1. С. 163–168.
33. Стрілець Б. В. Інституційний механізм регулювання інвестиційної діяльності в Європейському Союзі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6. Том 3. С. 158–162.
34. Стрілець Б. В. Компетенція Європейського Союзу та держав – членів ЄС у сфері укладення двосторонніх інвестиційних договорів. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 337–342.
35. Стрілець Б. В. Сучасний стан та перспективи правового регулювання криптовалют у Європейському Союзі. *Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету у співпраці з НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*. 2022. Випуск 2 (30). С. 70–76.

36. Стрілець Б. В. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та правове регулювання інвестиційної діяльності. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 295–302.
37. Толкачова Н.Б. Система захисту прав людини в Європейському Союзі. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 346–350.
38. Вирозумська А. Процедури судового захисту в праві ЄС: Навч. посіб. Програма Tacis ЄС в Україні. К.: ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. 146 с.
39. Гріненко О. Європейська політика сусідства як підґрунтя для співробітництва Європейського Союзу з Україною. *Європейське право*. 2019. № 2/4. С. 208–214
40. Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. К.: К. І.С., 2006. 300 с.
41. Дэйвис К. Право Европейского Союза: Учебное пособие. К.: Знання, 2005. 406 с.
42. Європейський Союз: Словник-довідник. М. Марченко (ред.-упоряд.). К.: К.І.С., 2005. 142 с.
43. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. Відп. ред.: Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2005. Т. II. Права людини у контексті поліцейської діяльності. 1224 с.
44. Паппас Спірос. Європейське управління: навч. посібник. Програма Tacis ЄС в Україні. К.: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. 192 с.
45. Посельський В. Конституційний устрій Європейського Союзу / Навч. пос. К.: Modus Vivendi, 2005. 280 с.
46. Смирнова К. Європейська інтеграція України: перспектива зони вільної торгівлі з країнами Європейської асоціації вільної торгівлі: (правові аспекти). *Право України*. 2011. № 9. С. 201-207.
47. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні та країнах Європейського Союзу: монографія / О. О. Ковальчук; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 199 с.
48. Правова природа "Acquis" Європейського Союзу та його транспозиція у правовій системі третіх країн: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Петров Роман Арестович; Ін-т законодавства Верховної Ради України. К., 2014. 38 с.
49. Право Європейського Союзу: навч.-метод. посіб. Юрій Медведєв, Ганна Сорока; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 287 с.
50. Корпоративне право Європейського Союзу та України: навч. посіб. для студентів галузі знань 0304 «Право» спец. 8.03040101 «Правознавство» (для ден. та заоч. форм навчання). Репецький В. М., Музика Я. І., Граб С. О.; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. Львів: Вид-во Львів. комерц. акад., 2014. 275 с.

51.Право Європейського Союзу: підруч.: з урахуванням змін, внесених Лісабон. договором 2007 р. М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О. : Фенікс, 2012. 386 с.

52.Посібник по апроксимації до законодавства Європейського Союзу. Центр правової реформи і законопроектних робіт при М-ві юстиції України; за ред. д-р Константина Стефану та д-р Хелен Ксантакі. London: DFID, 2005. 452 с.

53.Правове регулювання співробітництва України та Європейського Союзу: монографія Я. М. Костюченко; під наук. кер. д-ра юрид. наук., проф. В. І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. К.: LAT&K, 2011. 206 с.

54.Nix S. The Political System of the European Union S. Nix. London : Palgrave Macmillan; 3rd edition edition. 2021. 448 p.

55.The long road of smaller countries into the enlarged European Union: challenges for new member states, in particular the Baltic countires, in implementing and applying EU law. Vilnius: Eugrimas, 2006. 240 p.

56.Legitimacy in respectively of the European Union: a complex legitimation analysis of a sui generis actor in communitarian and international law. Andriy Tyushka. Kyiv: K.I.C., 2010. 185 p.

57.Council of Europe law: methodological manual on the course of lectures in English for law students a. post-graduates of Nat. univ. «Odesa acad. of law». Т. О. Antsuova; Nat. univ. «Odesa acad. of law», Europ. Union a. comparative law dep. Odesa: Feniks, 2012. 126 p.

58.Strilets B. EU Investment Agreements and Investor Protection. *Evropský politický a právní diskurz*. 2017. Vol. 4. Issue 2. P. 119–124.